

PROBLEME DE PATOLOGIE INDUSTRIALĂ ÎN REVISTA „ISIS SAU NATURA“

I. *Spielmann*

Preocupările de patologie industrială au început o dată cu infiriparea relațiilor de producție capitaliste, când în urma apariției manufactorilor și dezvoltării mineritului: apar o serie de noxe profesionale necunoscute pînă atunci.

Prima lucrare sistematică și completă de patologie industrială aparține medicului italian *B. Ramazzini*. Lucrarea sa „Despre bolile meseriașilor“ (1700) a făcut epocă.

În țara noastră prima monografie asupra problemelor de igienă profesională o constituie teza de doctorat a lui *M. Zotta* (1800—1864): „Dissertatio inauguralis medico practice de Colica saturnina“ (Viena, 1826).

Medicul progresist *Iuliu Baraș* (1815—1863), redactorul revistei „ISIS sau NATURA“, popularizator zelos al cunoștințelor din domeniul științelor naturii și medicinei, a abordat în jurnalul său și o serie de probleme de patologie industrială.

Primul și cel mai complet ciclu de articole referitor la bolile profesionale apare în anul unirii Principatelor Române (1859) sub titlul: „Boalele unor meserii“ respectiv „Patimi provenind din diferite meserii“.

În momentul apariției articolului, opinia publică din țara noastră fusese de acum sesizată de pericolele unor noxe profesionale. A. Obregia, fost funcționar al camerei Ocnelor, denunță în lucrarea sa „Ocenele Moldovei” (Iași, 1852) condițiile de muncă deosebit de grele ale „rufetarilor” din Ocne, insistând asupra necesității de a ajuta muncitorii „vătâmați” din ocele de sare. Autorul a descris atît accidente de muncă cit și munca suprainscrdată a „glodașilor” (muncitorii care cărau sarea).

Începînd cu deceniul IV al secolului trecut, atît la București, cit și la Iași s-au făcut unele încercări de a reglementa amplasarea în afara orașului a atelierelor „cu exhalajii vătămătoare” pentru sănătate (1).

Articolul sus menționat al lui I. Baraș: „Boalele unor meserii” trece în revistă unele noxe profesionale în legătură cu peste 50 de profesii. În lucrare predomină descrierea bolilor meseriașilor. O atare prezentare era de fapt reflectarea stării înapoiate a industriei române de atunci.

Datele recensămîntului din anul 1860 arată că numărul „stabilimentelor industriale” în acel an era în total de 12.897, din care numai 2486 la orașe. Industriei alimentare îi aparțineau 72% a „uzinelor” și atelierelor, iar 90% a industriei aparținerea cooperăției capitaliste simple și meșteșugăritului cu folosirea muncii manuale. Recensămîntul fixa numărul total al muncitorilor la 28.252, număr care în realitate era cu cîteva mii mai mic (2).

Toate aceste date denotă caracterul înapoiat, predominant meșteșugăresc, al industriei române la data apariției articolului lui Baraș.

Autorul își începe lucrarea prin atragerea atenției asupra faptului că „mai toate meseriile sînt cauza unor patimi speciale” (3).

Condițiile de muncă au o înrăurire profundă atît asupra sănătății cit și asupra lungimii vieții umane. „Este de acum un fapt statistic constatat că bogații trăiesc mai mult decît săracii, și aceia ce au o viață ușoară trăiesc mai mult decît acei care petrec viața lor în muncă grea, osteneală și grijă” (4).

Adevărul acestei teze — arată Baraș — îl confirmă și diferitele boli profesionale ale meseriașilor și ale muncitorilor, boli care duc la scurtarea vieții lor.

Baraș împarte afecțiunile profesionale în următoarele „clase”:

„Meserii care produc boala prin pozițiunea anormală a corpului, sau osteneala prea mare, sau prin expozițiunea la o temperatură a aerului vătămătoare sănătății, sau prin necurățenia aerului în care sîlesc pe om a trăi, sau prin curată otrăvire” (5).

În timpul lui Baraș fiecare autor, care s-a ocupat cu bolile profesionale, căuta o clasificare proprie a noxelor. De ex. G. Ackerman, medicul care a tradus și a prelucrat în limba germană la sfîrșitul secolului al XVIII-lea opera lui Ramazzini. deosebeste 8 grupe de noxe profesionale. (De altfel, lucrarea lui Ackermann a fost după toate probabilitățile izvorul principal de documentare a lui Baraș.)

Deși articolul din „ISIS” este extrem de succint, autorul enumeră în cazul fiecărei „clase” de îmbolnăviri, principalele profesii implicate și simptomele clinice ale afecțiunilor, dînd sfaturi terapeutice și igienice.

Dintre afecțiunile profesionale legate de poziția forțată a corpului, Baraș insistă asupra tulburărilor digestive care apar în cazul vieții sedentare (intellectuali, croitori), asupra bolilor muncitorilor siliți mult timp să stea în picioare (chelneri, circiumari), făcînd din această cauză varicozități la picioare cu exulcerațiuni consecutive, și asupra profesiilor care reclamă îngenunchiere (sculptori).

A două categorie de nocivități relevate de Baraș sînt cele provocate de muncile istovitoare. „Căci dacă pe de o parte munca este legea vieții, și sco-

pul existentei noastre. cu toate acestea nu e de tăgăduit că o muncă prea grea, ostenitoare consumă forțele vieții” — accentuează autorul (6).

Baraș distinge profesiuni care duc la sleirea întregului organism și altele care cer numai supraîncordarea a unor organe. În ambele cazuri însă survine o îmbătrânire prematură, urmarea a efortului exagerat la care este supus organismul. Autorul știe că aceste munci sînt și mai vătămătoare dacă ele sînt efectuate de un organism în dezvoltare. *Baraș* protestează cu toată tăria convingerii sale iluministe contra muncii copiilor în producție. „Aceste efecte — scrie el despre muncile istovitoare — sînt mai triste și mai vătămătoare cînd se urmează la copii tineri, precum e obiceiul în unele țări industriale (precum în Anglia) că copiii sînt ocupați toată ziua în fabrici” (7).

Dar astfel de exemple existau și în Țările Române. În lucrarea citată A. *Obregia* relatează faptul că în salinele din Moldova lucrează pentru cîteva parale copii de 8—12 ani.

Baraș combate obiceiul dăunător al unor muncitori de a încerca stimularea organismului prin băuturi alcoolice în muncile care reclamă un deosebit efort. „Ar fi bine ca nici lucrătorul să nu caute saluta corpului lui în această băutură perfidă și trădătoare care la început se pare că dă putere omului: apoi pe urmă le ia înapoi îndoit și înzecit” (8).

Dintre profesiunile care cer supraîncordarea anumitor organe, el amintește profesiunile dăunătoare vederii (zețarii, ceasornicarii, croitorii, impletitoarele de dantele, etc.) care dau naștere la miopie. Enumeră meseriile care obosesc coardele vocale și duc la supraîncordarea plămînilor (actori, oratori, cîntăreți, profesori, muzicanți etc.).

Autorul român cere ca oamenii cu un plămîn slab și cu un organism firav să nu îmbrățișeze astfel de cariere. „Efectul trist al acestei neglijări este, că mulți profesori sînt atacați de oftică și mor tineri” (9).

Dacă soarta profesorilor îl îngrijorează el nu scapă ocazia să facă cîteva aluzii ironice la adresa oratorilor și politicianilor burghezi. „Cît despre oratorii din camere, numiți deputații populilor — scrie el — ei deobște urmează regulile dietetice raționabile prescrise, pentru plămîni omului: adică vorbesc puțin și rar, unii nu vorbesc nicidecum și pretind că sînt răgușiți fiindcă au vorbit prea mult pînă nu s-au făcut deputați” (10).

Din aceeași categorie de îmbolnăviri el mai amintește cele legate de zgomote (tinichigii, ferari, morari etc.), care periclitează auzul.

O altă categorie de nocivități relatate de *Baraș* sînt cele legate de căldurile mari la care muncitorii sînt expuși în timpul lucrului (ferari, brutari, etc.).

În ceea ce privește noxele profesionale produse de materii „otrăvitoare” și de praf, ele sînt doar fugitiv amintite de *Baraș*, motivîndu-și omisiunea că „aceste patimi sînt foarte numeroase și nici nu le putem enumera aici” (11). Totuși el amintește că tipografii, vopsitorii, zugravii, giuvaergii, muncitorii din manufacturile de sticlă (care lucrează cu plumb, staniu, mercur) fac colici, prezintă tremurarea membrilor, gingivite, leșinuri dese și morți subite. O atare înșiruire sumară, care nici măcar nu individualizează diferitele tablouri clinice, este nu numai deficitară dar și superficială.

Articolul se termină cu prezentarea oficii pietrarilor (silicoză în terminologia actuală), a măcelarilor (afecțiuni parazitare) și a croitorilor de haine vechi (riie).

În anul 1862 *Baraș* revine asupra problemei bolilor profesionale într-un articol consacrat în întregime vieții muncitorilor din minele de cărbune („Viața lucrătorilor în minele de cărbune în Anglia”, „Natura” 1862, 29, 30). Faptul că exploatarea zăcămintelor carbonifere în Țările Românești — în primul rînd ale celor din Comănești — a luat după 1830 un avînt mai accentuat, a dus la creșterea interesului opiniei publice față de această problemă.

Articolul lui *Baraș* abordează în primul rînd procesul tehnologic al exploatării cărbunilor. Totuși găsim și unele relații despre noxele profesionale în minele de cărbune, care „măresc în toate felurile pericolele vieții lucrătorilor“ (12).

Dintre aceste nocivități *Baraș* amintește căldura excesivă și „presiunea exagerată a aerului“ din ocne, accidentele de muncă survenite în urma imperfecțiunii metodelor aplicate la coborîrea muncitorilor în ocna, exploziile de gaze, etc. Dar — insistă autorul — însuși procesul de muncă, care silește pe lucrător „să se curbeze și să se puie pe genunchi“, munca suprainscrîndată pe care el trebuie să-o depună pentru scoaterea cărbunilor, atacă din plin sănătatea muncitorilor. „Sărmanul lucrător — exclamă *Baraș* — este în plină transpirațiune în acest loc subteran, fără aer proaspăt, fără lumină și plin de niște emanațiuni organice putrede. Cum vrea deja cineva ca acest lucrător să trăiască mult! De aceea este și constat prin statistici că meseria de lucrător în groapa de cărbune este foarte ucigătoare“ (13).

Cu adîncă revoltă a medicului iluminist *Baraș* relatează consecințele distrugătoare ale condițiilor de muncă și de viață asupra dezvoltării fizice a muncitorilor mineri. „Această meserie este una din cele mai triste și mai teribile și lasă în corpul omului niște urme neșterse pentru toată viața lui. Acești lucrători sînt mici, umblă curbați înainte, cu picioarele strimbe, bratele atîrnate în jos, au obraji scăzuți și o culoare palidă parcă ar fi de mort“ (14).

Concluziile la care *Baraș* ajunge cu privire la schilodirea fizică a muncitorilor din minele de cărbune, au multe puncte comune cu constatările tinărului *Friedrich Engels* din lucrarea sa „Situția clasei muncitoare în Anglia“ (1845). *Baraș* însă caută cauzele acestor triste consecințe exclusiv în însuși procesul de muncă. Cauzele sociale ale situației muncitorilor nu le recunoaște. „Ecco! — exclama el — ce efecte nenorocite produc asupra omului, cînd este despuiat de aer liber și de lumina soarelui strălucind pe bolta cerului“ (15).

Engels în schimb, o dată cu descrierea situației sanitare și materiale a minerilor, scoate cu tărie în evidență responsabilitatea socială a burgheziei engleze pentru exploatarea cruntă a muncitorilor, „cînd ea răpește miilor de oameni mijloacele de trai necesare punîndu-i în situații în care e cu neputință să trăiască, cînd îi silește prin forța legii să rămînă în această situații pînă ce intervine moartea... atunci acest lucru constituie un asasinat... numai că e un asasinat ascuns, perfid...“ (16).

Tot într-un articol din anul 1862, consacrat intoxicațiilor cu monoxid și bioxid de carbon („Asfizia prin gaz de cărbune“), *Baraș* descrie mecanismul acestora, nominalizînd totodată ocupațiile expuse intoxicațiilor cu bioxid de carbon (circumari, săpători de puțuri). Privitor la intoxicațiile cu oxid de carbon, el relevă faptul că acestea survin îndeosebi în cazul încălzirii încăperilor și atelierelor fără sobe, cu cărbune aprins. Din articolul lui *Baraș* aflăm că „nu trece nici un an în care să nu se întîmple nenorociri și victime cauzate prin gaze de cărbune“ (17).

D. Ananescu — redactorul adjunct al revistei „Natura“ — abordează și el în unele din articolele sale — deși tangențial — probleme de igienă profesională. În studiul consacrat fiziologiei somnului („Vechierea și somnul chygienă“, *Natura* 1862, Nr. 20, 21). *Ananescu* arată că muncitorii nocturni sînt mai expuși la boli, deoarece ei „îndoiesc pierderea puterilor fără să îndoiască și reparația alimentară“ (18).

Autorul pune mortalitatea ridicată a măturătorilor de stradă și a brutarilor în legătură cu munca nocturnă pe care ei trebuie să o presteze, se

ridică cu hotărîre contra părerii conform căreia munca intelectuală, de creație, ar fi mai productivă noaptea.

Ananescu își termină articolul prin zugrăvirea efectelor distrugătoare ale muncii nocturne, neurmăte de somn fiziologic. „Priviți în fața acelor ce fac ziua noaptea, și veți vedea consecințele scrise pe figura lor: descolorația, lincezirea, slăbirea sau tulburările nutriției, exagerația sensibilității nervoase, fizionomia își pierde trăsăturile expresive etc.” (19).

În articolul „Ceva despre salubritatea publică la noi” („Natura”, 1862) Ananescu se ridică contra rămînerii în urmă a țării în domeniul urbanistic. El arată consecințele igienice ale acestei stări de lucruri, argumentînd că în localitățile insalubre atît morbiditatea cît și mortalitatea sînt mai ridicate.

Articolele lui I. Baraș și D. Ananescu sînt numai în parte originale: ele au fost scrise în primul rînd în scopuri de popularizare. Cu toate acestea ele reprezintă prima încercare făcută în literatura noastră medicală de a expune în mod sistematic problemele patologiei industriale și de a atrage atenția opiniei publice asupra pericolului pe care îl reprezintă noxele profesionale pentru sănătatea colectivității.

Sosit la redacție: 11 octombrie 1965.

Bibliografie

1. G. BRĂTESCU: Istoria ocrotirii sănătății muncitorilor din România, Ed. Med. București, (1957); 2. Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România, București, Ed. politică (1955), 119; 3. I. BARAȘ: Dietetica. Boalele unor meserii. ISIS sau NATURA (1859), 16, 126; 4. I. BARAȘ: Op. cit. 12; 5. I. BARAȘ: Op. cit. 127; 6. I. BARAȘ: Op. cit. 129; 7. I. BARAȘ: Op. cit. 129; 8. I. BARAȘ: Op. cit. 130; 9. I. BARAȘ: Op. cit. 131; 10. I. BARAȘ: Op. cit. 131; 11. I. BARAȘ: Op. cit. 131; 12. I. BARAȘ: Viața lucrătorilor în minele de cărbune în Anglia, Natura 1862. 29, 237; 13. I. BARAȘ: Op. cit. 237; 14. I. BARAȘ: Op. cit. 237; 15. I. BARAȘ: Op. cit. 238; 16. FR. ENGELS: Situația clasei muncitoare din Anglia. Ed. pt. lit. pt. pol. 1953, 103; 17. I. BARAȘ: Asfixia prin gaz de carbune. Natura 1862, 40. p. 311; 18. D. ANANESCU: Vechierea și somnul chygiena 1862. 159; 19. D. ANANESCU: Op. cit. 166.